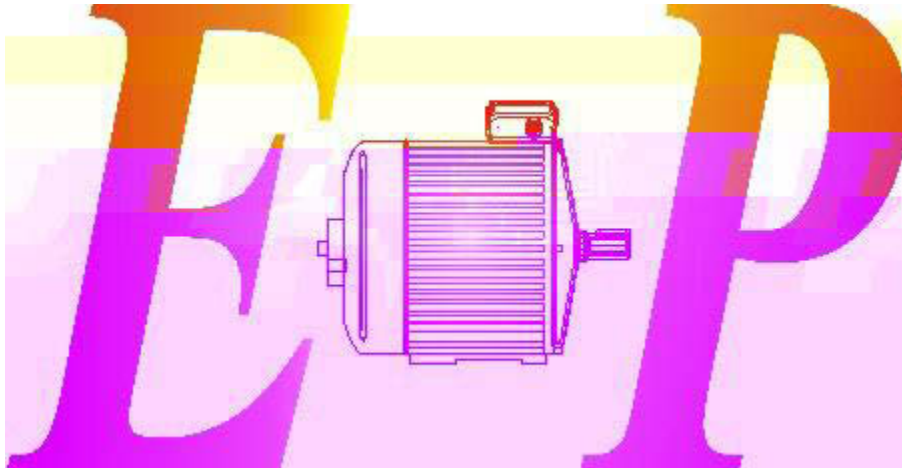

ELEKTROMOTORNI POGONI

I deo

Visoka tehnička škola strukovnih studija u Zvečanu

POTREBNO OSNOVNO PREDZNANJE

- MATEMATIKE
- ELEKTRIČNE MAŠINE
- FIZIKA (mehanika, statika i dinamika)
- ELEKTRONIKA (Energetska elektronika, Upravljačka elektronika)
- REGULACIJA (da bi ostvarili regulaciju izlaznih meh.vel.)

ORGANIZACIJA PREDMETA

- Predavanja,
  - Auditorne vežbe na tabli. Zadaci, računarske simulacije.
  - Praktični primeri, demonstracije.
  - Ispit: **dva zadatka(projektna), tri kolokvijuma.**
-
- Predavanja -10 bodova,
  - Zadatak (projektni rad) 2 x 10 bodova,
  - Kolokvijumi 30 bodova
  - Ispit: **40 bodova**

PROGRAM

- UVOD
- MEHANIKA
  - NJUTNOVA JEDNACINA
  - MOMENT INERCIJE
  - SVODJENJE MOMENTA INERCIJE
  - SNAGA I ENERGIJA
- STATIKA
  - JEDNACINA KRETANJA U USTALJENOM STANJU
  - MEHANICKE KARAKTERISTIKE
  - KVADRANTI
  - AKTIVNI I REAKTIVNO OPTERECENJE
  - RADNA TACKA I STABILNOST
- DINAMIKA
  - LINEARNE KARAKTERISTIKE
  - NELINEARNE KARAKTERISTIKE
- JEDNOSMERNI POGON
- NAIZMENICNI POGON

1. Osnovne merne jedinice SI sistema

Основне јединице међународног система(SI)		
Основне величине	Назив	Симбол
1. Дужина (l)	метар	m
2. Маса (m)	килограм	kg
3. Време (t)	секунда	s
4. Електрична струја(I)	ампер	A
5. Термодинамичка температура (T)	келвин	K
6. Количина супстанце (n)	МОЛ	mol
7. Интензитет светлости (J)	кандела	Cd

2. Izvodjenje mernih jedinica

Величина	Назив	Ознака	Изражено преко других SI јединица	Изражено преко основних SI јединица
1. Фреквенција	херц	Hz		s^{-1}
2. Сила	њутн	N		$m \text{ kg } s^{-2}$
3. Притисак	паскал	Pa	N/m^2	$m^{-1} \text{ kg } s^{-2}$
4. Енергија, рад, количина топлоте	џул	J	$N \text{ m}$	$m^2 \text{ kg } s^{-2}$
5. Снага	ват	W	J/s	$m^2 \text{ kg } s^{-3}$
6. Разлика елек. потенцијала, емс	ВОЛТ	V	W/A	$m^2 \text{ kg } s^{-3} A^{-1}$

7. Количина наелектрисања	кулон	C		s A
8. Електрична проводљивост	сименс	S	A/V	m ⁻² kg ⁻¹ s ³ A ²
9. Електрични капацитет	фарад	F	C/V	m ⁻² kg ⁻¹ s ⁴ A ²
10. Електрични отпор	Ом	Ω	V/A	m ² kg s ⁻³ A ⁻²
11. Магнетни флукс	вебер	Wb	V s	
12. Густина магнетног флукса	тесла	T	Wb/m ²	kg s ⁻² A ⁻¹

13. Индуктивност	хенри	H	Wb/A	$m^2 kg s^{-2} A^{-2}$
14. Светлосни флукс	лумен	Lm	cd sr	$m^2 m^{-2} cd=cd$
15. Осветљеност	лукс	Lx	lm/m ²	$m^2 m^{-4} cd=m^{-2} cd$
16. Радиоактивност	бекерел	Bq		s^{-1}
17. Абсорбована доза јониз. зрачења	греј	Gy	J/kg	$m^2 s^{-2}$
18. Еквивалентна доза јониз. зрачења	сиверт	Sv	J/kg	$m^2 s^{-2}$
19. Угаони померај	Радијан	rad		$m m^{-1}=1$
20. Просторни угао	Стерадијан	sr		$m^2 m^{-2}=1$

Назив	Експонент (<i>n</i>)	Ознака	Чинилац којим се множи јединица
екса	6	E	10^{18}
пета	5	P	10^{15}
тера	4	T	10^{12}
гига	3	G	10^9
мега	2	M	10^6
кило	1	k	10^3
хекто	(2/3)	h	10^2
дека	(1/3)	da	10^1

- Prefiksi (činilac kojim se množi jedinica)

$N = 0$ основне јединице

10^{-3n}

деци	(1/3)	d	10^{-1}
центи	(2/3)	c	10^{-2}
мили	1	m	10^{-3}
микро	2	μ	10^{-6}
нано	3	n	10^{-9}
пико	4	p	10^{-12}
фемто	5	f	10^{-15}
ато	6	a	10^{-18}

3. Analogija osnovnih jedinica kod pravolinijskog i rotacionog kretanja

Основне величине	Ротационо кретање		Основне величине, Праволинијско кретање
Угаони померај	θ	rad	Дужина (m)
Угаона брзина	$\omega = \frac{d\theta}{dt}$	rad/s	Брзина (m/s)
Угаоно убрзање	$\alpha = \frac{d\omega}{dt} = \frac{d^2\theta}{dt^2}$	rad/s ²	Убрзање (m/s ²)
Момент инерције	J	kgm ²	Маса (kg)
Обртни момент	M=Jα	Nm	Сила (N)
Механички рад	$W = \int M d\theta$	Nm	механички рад (Nm)
Кинетичка енергија	$W_k = \frac{1}{2} J \omega^2$	Ws	кинетичка енергија (Ws)
Снага	$P = \frac{dW}{dt} = M\omega$	Ws	Снага P=Fv (W)

4. Sta je energija?

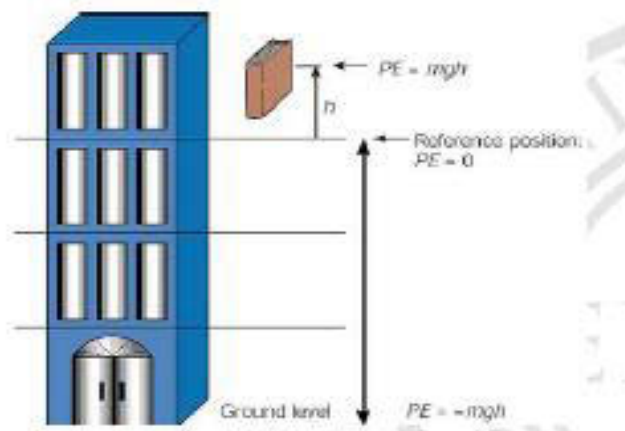
Energija se pojavljuje u dva osnovna oblika:

- Akumuliranom (nagomilana energija),
- prelaznom

Akumulirani (nagomilni) oblici energije mogu se održati u svom obliku kroz duže vremensko razdoblje, dok se prelazni oblici javljaju kratkotrajno.

- potencijalna (gravitaciona i elastična)
- kinetička
- unutrasnja

Prelazna energija se pojavljuje kada nagomilana energija menja svoj oblik ili kada nagomilana energija prelazi sa jednog Sistema na drugi (sa jednog tela na drugi).

Prelazni oblici energije su:

Mehanički rad

Toplotna energija

Električna energija i

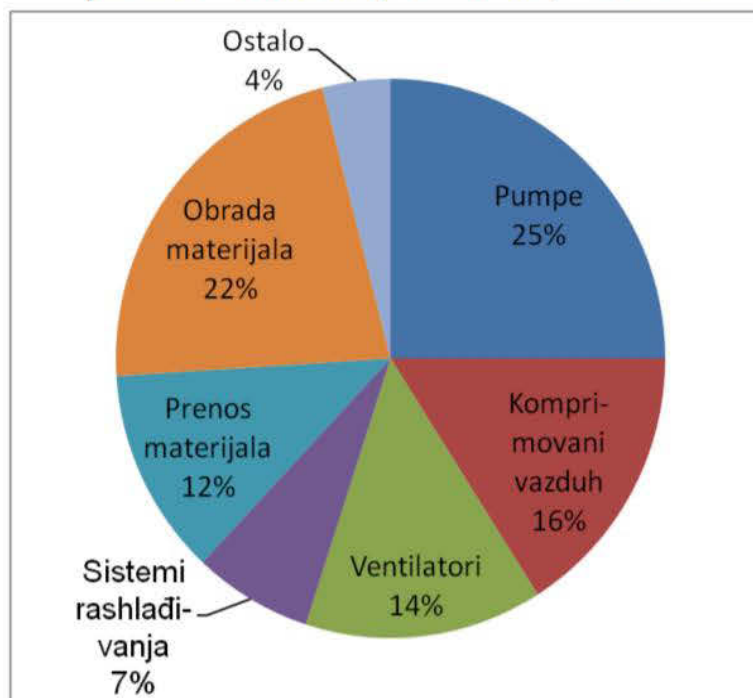
Energija koja se troši zbog trenja

ZNAČAJ ELEKTROMOTORNIH POGONA

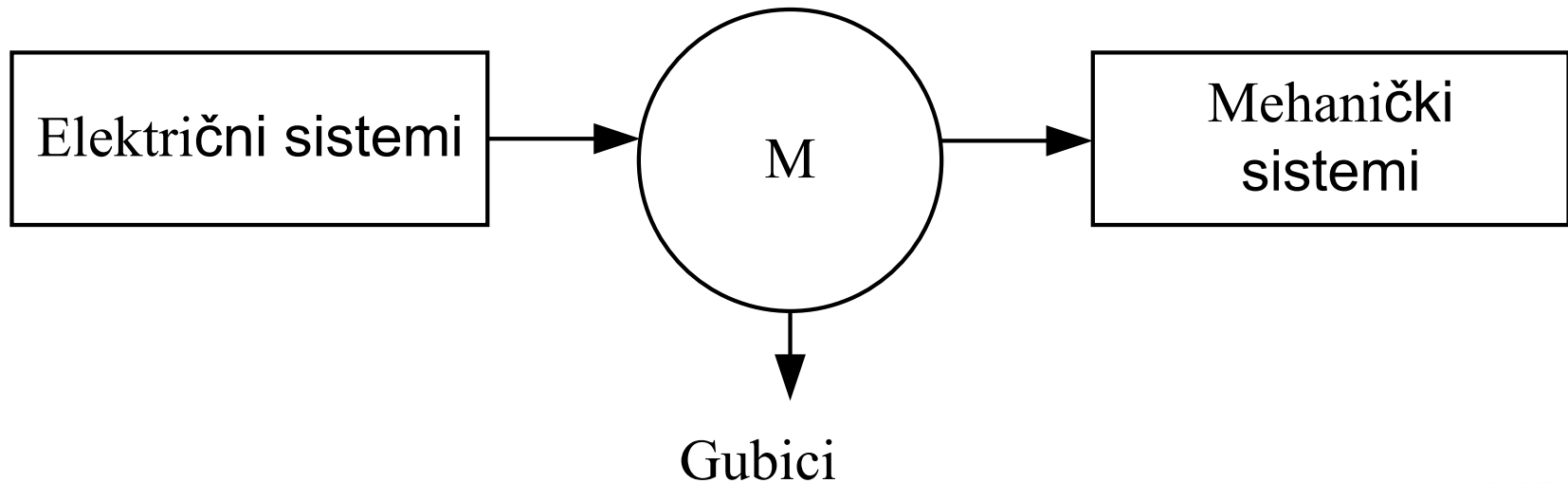
- **60-70%** električne energije potrošene u industrijskom sektoru pretvara se u mehaničku (Izvor: International Energy Agency, 2007.)

Potrošnja el.energije u pogonima po sektorima, u SAD, 2007.

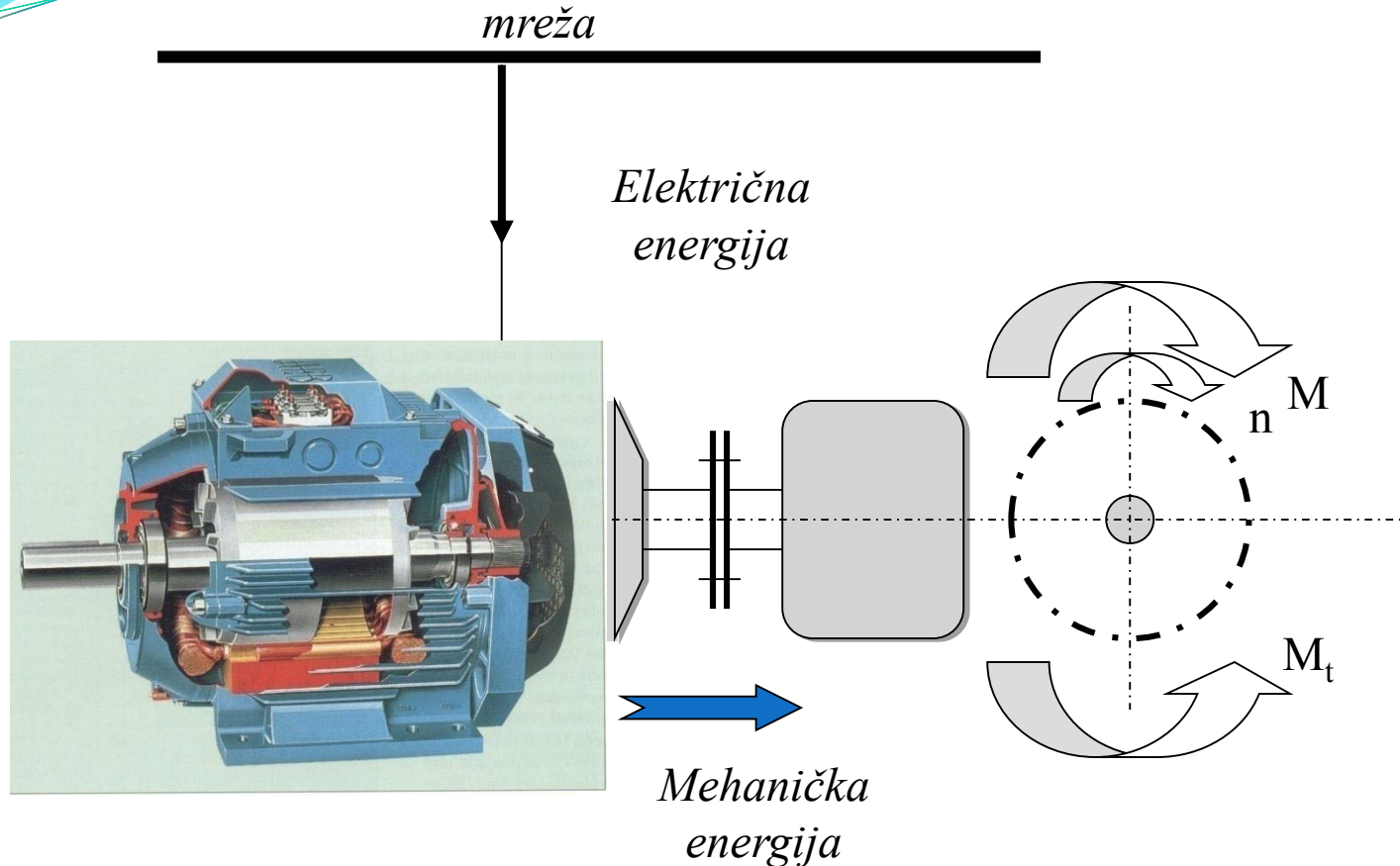

5. Osnovna definicija elektromotornog pogona

- Elektromotorni pogon predstavlja elektromehanički sistem u kome se ostvaruje pretvaranje električne energije u mehaničku.
- Uređaji za elektromehaničko pretvaranje energije predstavljaju vezu između jednog električnog i jednog mehaničkog sistema.

6. Osobine elektromotornih pogona

Elektromotorni pogoni (EMP) su vrsta pogona u kojima se mehanička energija potrebna za obavljanje korisnog rada dobija iz elektromotora.

PREDNOSTI:

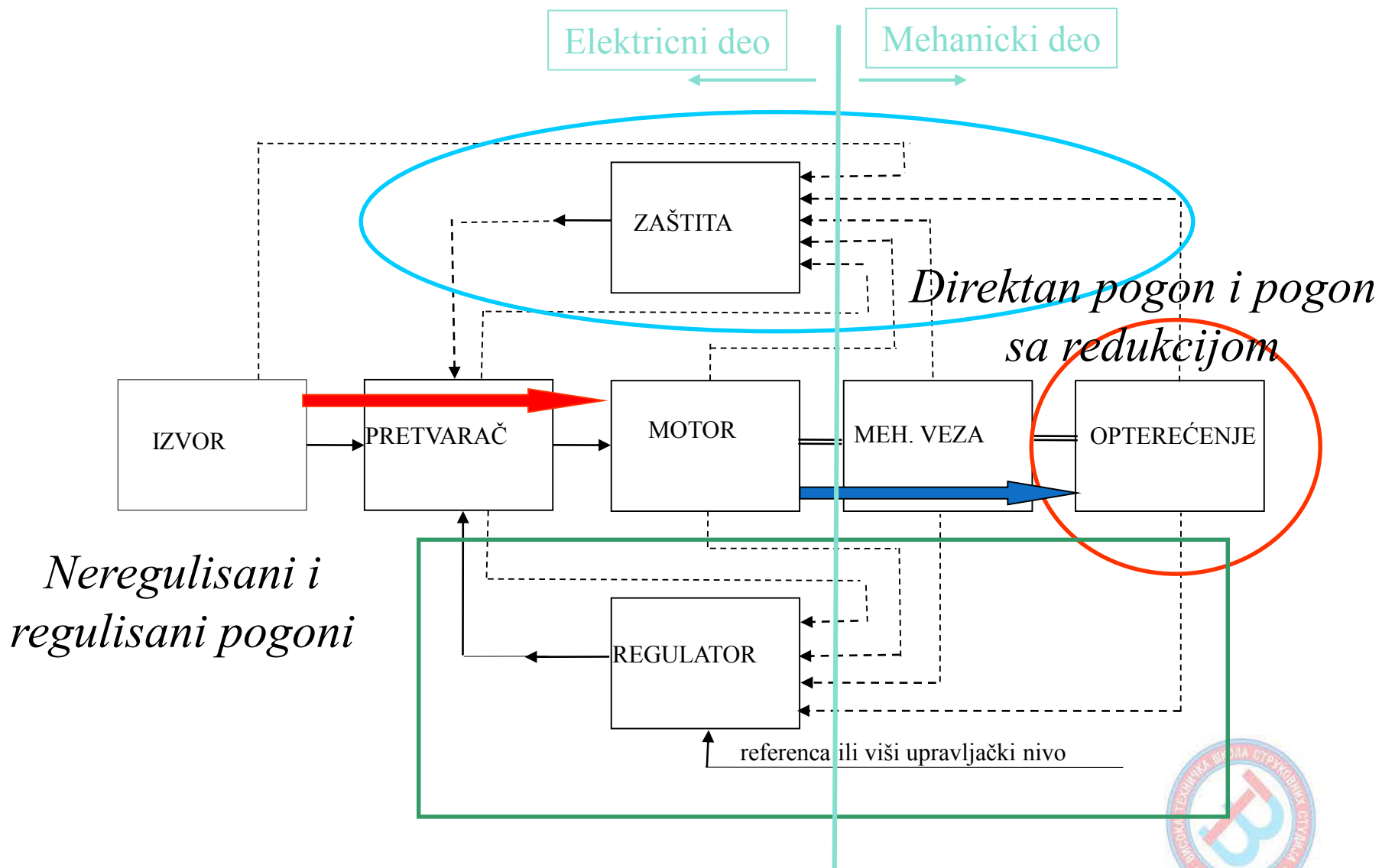
- **VELIKA EKONOMICNOST (veliki stepen iskoriscenja do 98%)**
- **OBUHVATAJU ŠIROK DIJAPAZON snage, momenta i brzine.**
- **MOGU SE PRILAGODITI SKORO SVIM RADNI USLOVIMA (prinudno hladjeni, zatvoreni, potopljeni, eksplozivna atmosfera)**
- **EKOLOŠKI SU POZITIVNI (nema zapaljivog goriva, gasova, vibracija, mala buka)**
- **SPREMNOST ZA RAD, ODMAH NA PUNO OPTERECENJE**
- **SKROMNO ODRŽAVANJE**
- **NEMA GUBITAKA PRAZNOG HODA**
- **ZNATNA PREOPTERETLJIVOST**
- **LAKO SE UPRAVLJA KROZ SVA 4 KVADRANTA (REVERZIBILNOST)**
- **DUG ŽIVOTNI VEK**

MANE:

- **ZAVISNOST OD NAPAJANJA**
(ekonomski prihvatljiva akubaterija 50 puta teža od odgovarajuće količine goriva za motore sa unutrašnjim sagorevanjem)

7. Struktura elektromotornog pogona

PRETVARAČI

Energetski pretvarači električne energije su uređaji koji transformišu električnu energiju (mogu menjati amplitude napona, frekvenciju i broj faza).

AC/DC pretvarače (pretvaraju naizmjeničnu struju/napon u jednosmernu struju/napon) – **ISPRAVLJAČI**

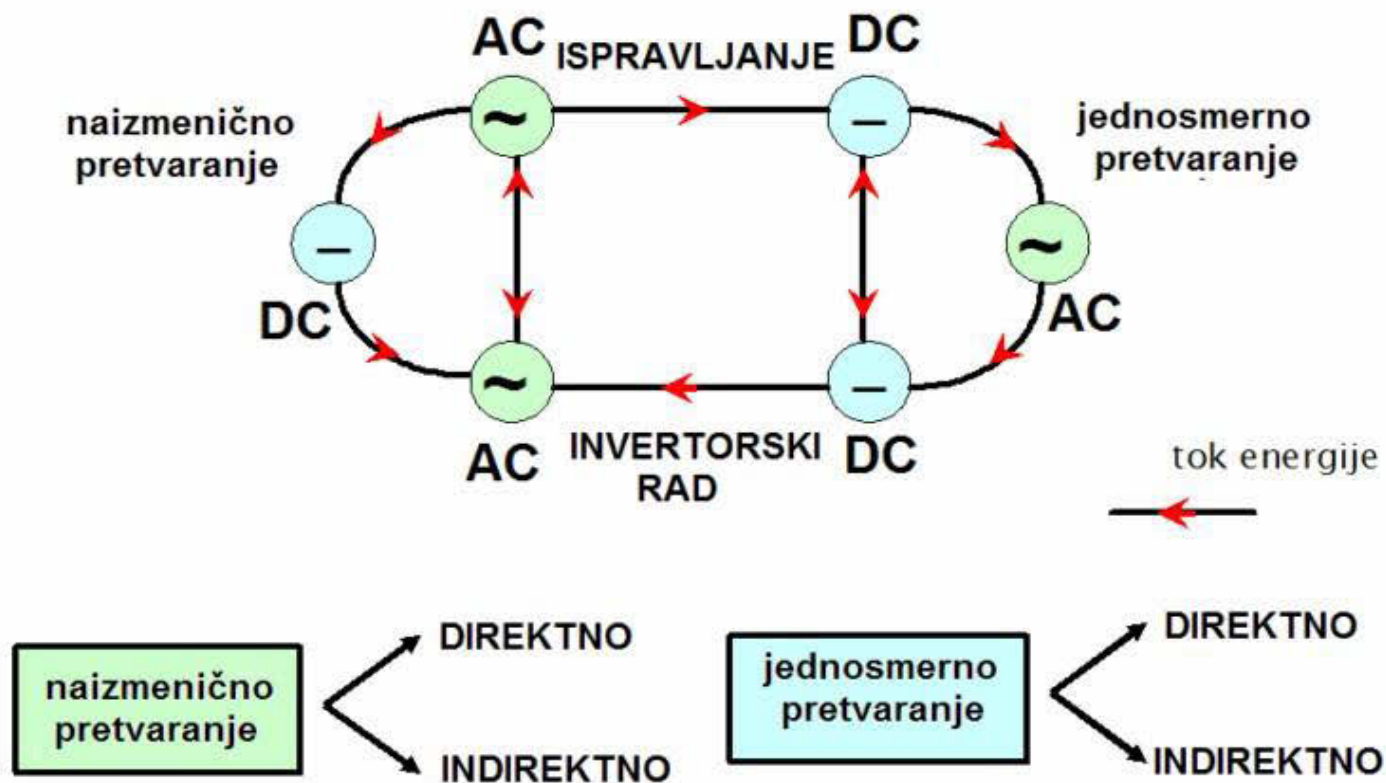
DC/AC pretvarače (pretvaraju jednosmernu struju/napon u naizmjeničnu struju/napon) – **INVERTORI**

DC-DC pretvarače (pretvaraju jednosmernu struju jednog naponskog nivoa u jednosmernu struju drugog naponskog nivoa)- transformatori napona – **ČOPERI**

AC-AC pretvarače (pretvaraju naizmjeničnu struju jednog naponskog nivoa u naizmjeničnu struju drugog naponskog nivoa)

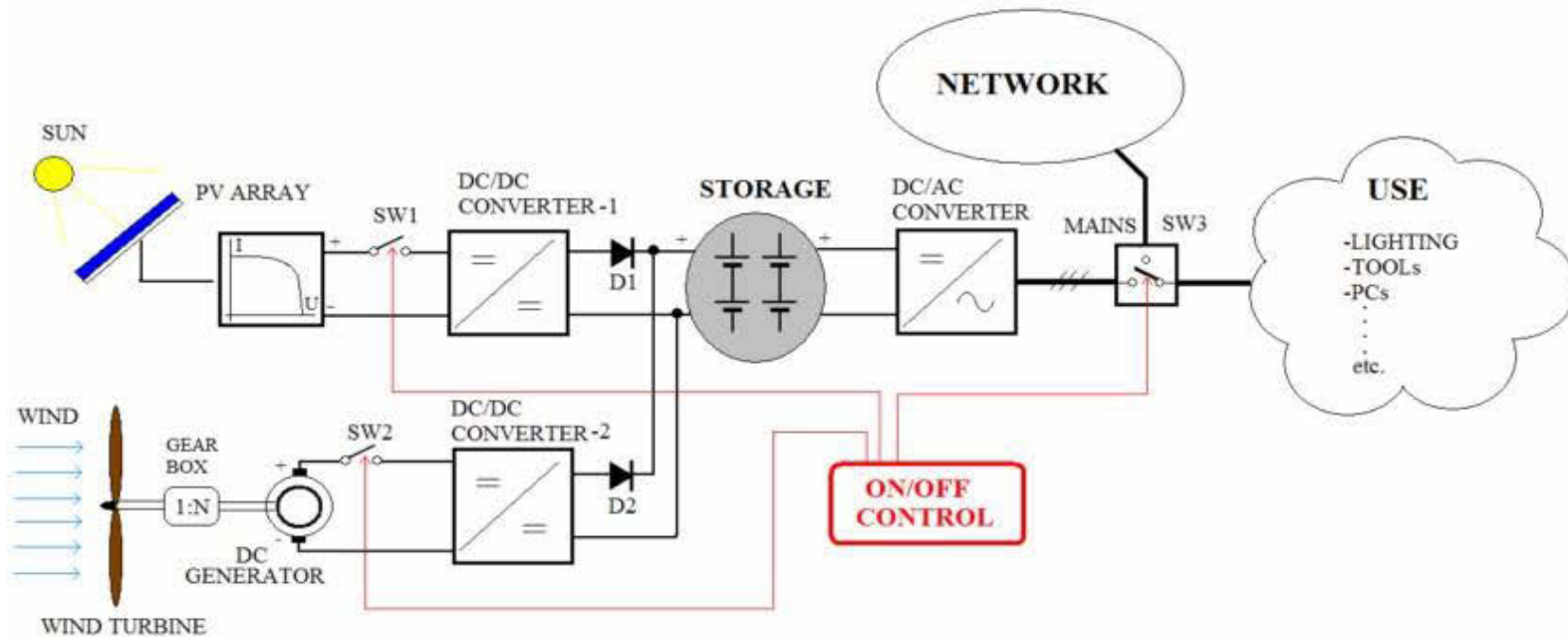
OSNOVNI VIDOVI PRETVARANJA ENERGIJE

SISTEM ENERGETSKIH PRETVARAČA- Alternativni izvori napajanja

Solarne ćelije

Jednosmerni vetrogenerator

ELEKTROMOTORNI POGONI	ULAZNA ENERGIJA	IZLAZNA ENERGIJA
EL. GENERATORI	mehanička	električna
EL. MOTORI	električna	mehanička
PRETVARACI I REGULATORI	električna	električna

Opterećenje

Visoka tehnička škola strukovnih studija u Zvečanu

Opterećenje

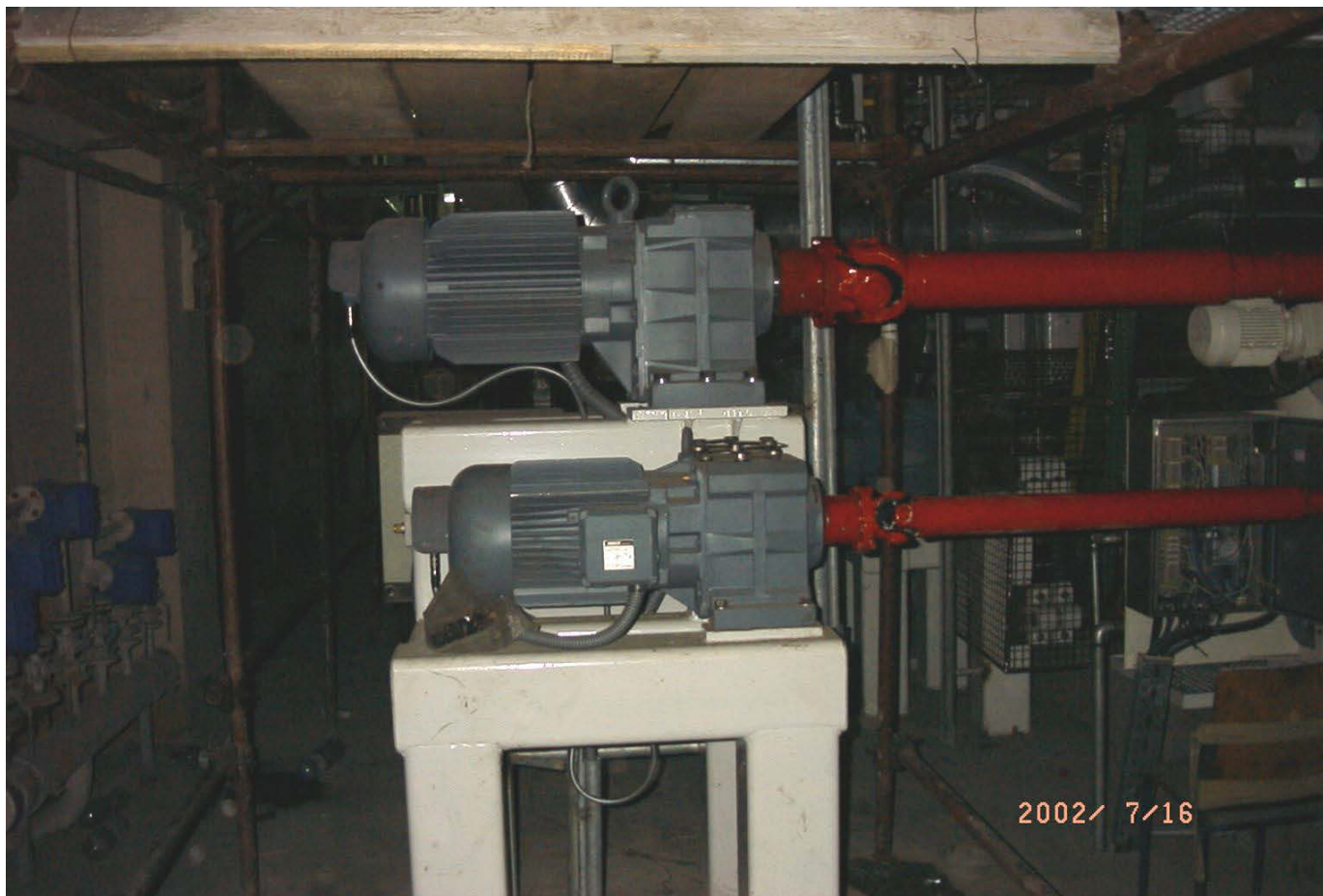
Reduktor

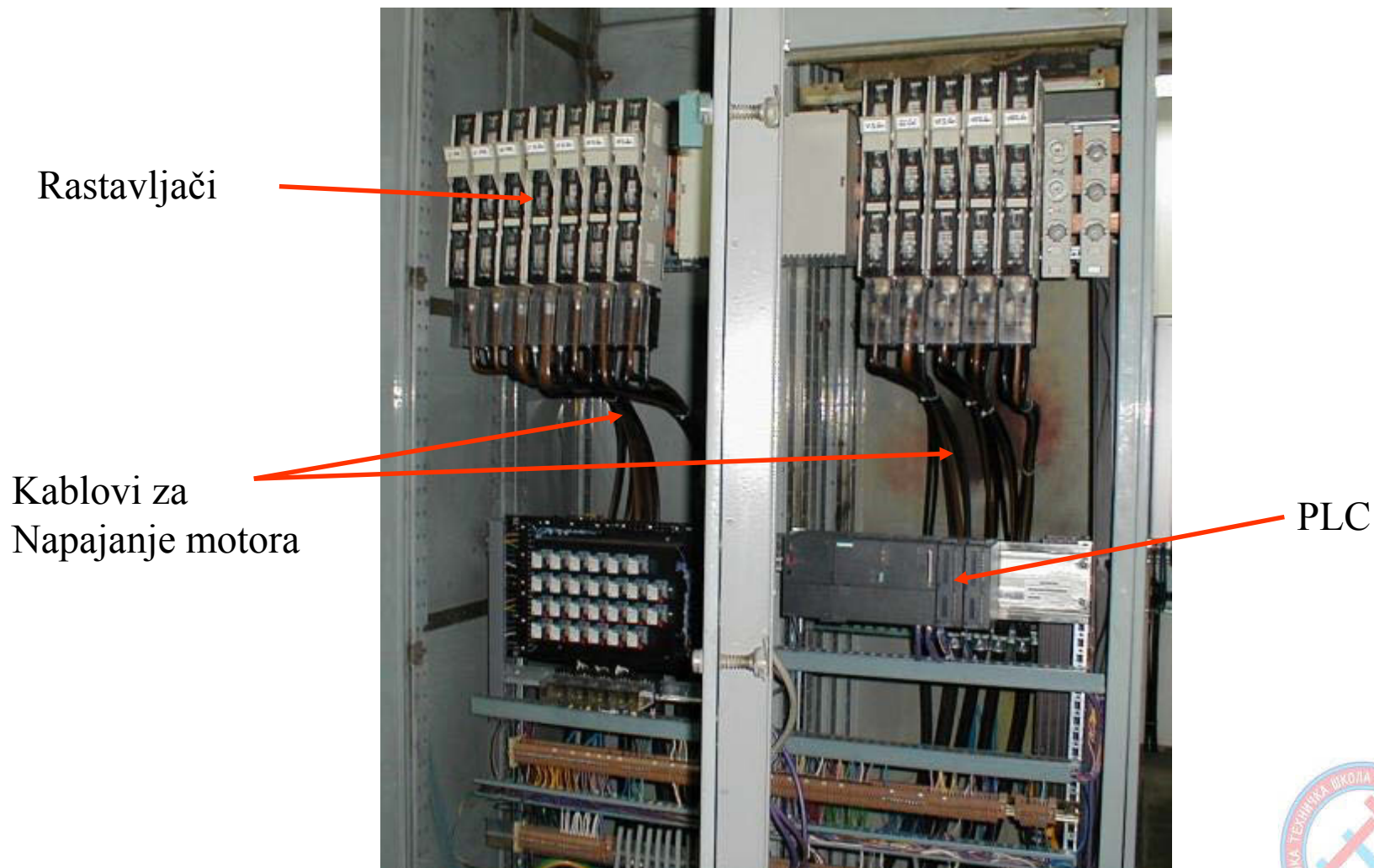
Mehanički deo pogona

Mehanički deo pogona

Napajanje, razvod i upravljanje.

Pretvarači

